

Social Work & Education

© SW&E, 2020

УДК 37.01/.09

DOI: 10.25128/2520-6230.20.4.9.

Вікторія Кулешова,

доктор педагогічних наук, в.о.
завідувача кафедри кафедра
освітніх технологій та охорони
праці,
Навчально-науковий професійно
педагогічний інститут
Української інженерно-
педагогічної академії,
м. Бахмут, Україна;
vika12rada@gmail.com

ORCIDiD: 0000-0003-3559-6388

Надія Разумовська,

старший викладач кафедри
філософії та педагогіки
професійної підготовки,
Факультет транспортних систем
Харківський національний
автомобільно-дорожній
університет,
м. Харків, Україна;
razum.nadia@gmail.com

ORCIDiD: 0000-0003-2804-290X

Article history:*Received:* September 26, 2020*1st Revision:* October 15, 2020*Accepted:* December 30, 2020

Кулешова, В., Разумовська, Н. (2020).
Спрямованість як інтегрований показник цінності
професійно-педагогічної орієнтації особистості.
Vol. 7, No. 4. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 524-536.
DOI: 10.25128/2520-6230.20.4.9.

СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК ІНТЕГРОВАНІЙ ПОКАЗНИК ЦІННОСТІ ПРОФЕСІЙНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Актуальність теми даного дослідження пов'язана з проблемами професійного самовизначення сучасної молоді та полягає в необхідності стимулювання свідомого ставлення молоді до свого фаху та підвищення якісних показників результатів професійної діяльності. Професійно-педагогічна спрямованість особистості в контексті даного дослідження виражається позитивним ставленням до професії автомобільно-дорожньої ніші, схильністю й інтересом до неї, бажанням вдосконалити свою підготовку, задовольняти матеріальні та духовні потреби, займаючись працею у сфері свого фаху. У роботі визначено основні професійні цілі представників автомобільно-дорожньої сфери як носіїв професійного типу «людина-техніка», чим зумовлюється характер професійної спрямованості автомобілістів-дорожників. Виокремлено критерії сформованості професійно-педагогічної орієнтації особистості майбутнього працівника автомобільно-дорожньої сфери. Визначено якості професійної спрямованості особистості. Увагу зосереджено також на суміжному питанні етапів професійного самовизначення. Наголошено на динамічному характері процесу формування професійної спрямованості. Як для ініціювання процесу професійно-педагогічної орієнтації особистості, так і для підтримки інтересу здобувачів до обраного фаху існують схеми стимуляції. Завершальний етап професійного самовизначення особистості позначений стійкістю та сформованістю профорієнтаційних характеристик, результатом чого є інтегральна, наскрізна професійна спрямованість. Спрямованість є інтегрованим показником складного процесу професійно-педагогічної орієнтації особистості, зокрема й здобувачів автомобільно-дорожніх спеціальностей. Професійна спрямованість є маркером цілісності зрілої особистості, що пов'язані з особистісним прагненням до самореалізації та самоствердження. З реалізованістю та цілісністю професійної спрямованості особистості пов'язане поняття акмеологічного піку професіоналізму.

Ключові слова: спрямованість; професійно-педагогічна орієнтація; зрілість особистості; автомобільно-дорожня галузь; інженер-педагог автомобільно-дорожньої галузі.

Вступ

Період дорослішання сучасної людини неминуче дотичний до поняття професійної орієнтації. Особливо гострим питання професійної самовизначеності є в площині сьогодення, коли існує широке коло професій та поліваріативні можливості самореалізації в обраному професійному напрямку. Тенденцією сучасності є обрання професії не за спадковим фактором, а відповідно до соціальних чинників (позиція близького особистості кола спілкування) та домінанти власного Я, тобто розуміння професії та себе в контексті прогнозованої професійної діяльності. Окрім професійної самовизначеності як стартового показника готовності індивіда до опанування фаху, визначальне місце в архітектоніці професійної орієнтації особистості займає поняття професійної спрямованості. Сам термін спрямованості походить із галузі психології.

Підґрунтям для формування ідей про спрямованість особистості, зокрема розвитку поняття в професійно-педагогічному ключі, стали праці теоретиків психоаналізу. Так, Е. Еріксон заперечуючи фрейдівську тезу про антагонізм особистості й соціуму, наголошував на бісоціальній природі й адаптивному характері поведінки людини (Семенов, 2015, с.110). На основі цього пропонувалось враховувати явище психосоціальної ідентичності, котре базується на прийнятті особистістю свого цілісного образу в єдності з множинними соціальними зв'язками. Оскільки професія завжди передбачає виконання певних соціальних ролей та функціональний спектр обов'язків «Я-суспільство», стверджувалось, що спрямованість особистості має в тому числі й професійно-педагогічний варіант. Уперше власне поняття «спрямованості» було введено С. Л. Рубінштейном у 40-их роках ХХ століття. Проблему спрямованості автор визначав як питання про динамічні тенденції – мотиви, котрі визначають людську діяльність, хоч і самі визначаються цілями й завданнями цієї діяльності (Рубінштейн, 2002, с. 365). Спрямованість особистості слід зіставляти не з базовими потребами індивіда як живої істоти, а з потребами людини як особистості, зокрема, фундаментальними потребами самоствердження та самореалізації (Колесов, 2008, с. 8-9). Саме тому одним із ключових аспектів спрямованості особистості є її професійна спрямованість. Прикладом цього є потреба особистості в праці, що передбачає важливість для індивіда не тільки прагматичного результату праці (як-от досягнення певного рівня забезпеченості життя, соціального чи кар'єрного статусу, сімейного добробуту тощо), а й власне процесу здійснення трудової діяльності. Іншими словами – це потреба в праці як джерелі особистісного задоволення, а не лише інструменті задоволення прагматичних рутинних потреб. С. Рубінштейн (2002, с. 197) називає навчання підготовкою до праці, маючи на увазі період, коли людина починає усвідомлювати себе в праці й замислюватися над своїм майбутнім, асоціюючи його з вибором професії. Д. Колесов (2008, с. 9-10) наголошує на диференціації

понять «спрямованість особистості» та «схильність»: якщо схильностей в індивіда може бути багато, то «спрямованість» – особистісний показник, що не допускає варіативності. Отже, професійна спрямованість можлива лише за умови свідомого ставлення особистості до свого фаху й передбачає не тільки залучення вроджених схильностей до професійної реалізації особистості, але значно більшою мірою послідовне свідоме ставлення до формування та постійного розвитку, удосконалення свого професійного «Я». *Актуальність* теми даного дослідження пов'язана з проблемами професійного самовизначення сучасної молоді та полягає в необхідності: 1) стимулювання свідомого ставлення молоді до свого фаху та розуміння себе в парадигмі здобуття спеціальності та безпосередньо подальшої фахової діяльності як важливого компонента самореалізації особистості (орієнтація на «Я»); 2) підвищення якісних показників результатів професійної діяльності в цілому та результатів професійної діяльності представників автомобільно-дорожніх спеціальностей зокрема (зовнішня орієнтація, усвідомлення суспільної користі від фахової діяльності, розуміння себе як значущого суб'єкта професійної активності, від успішності котрого залежать у тому числі й більш глобальні перспективи, а не лише досягнення особистого добробуту).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Поняття професійної спрямованості наразі ще не набуло достатньо чіткого й однозначного формулювання в науковій літературі. Д. Колесов (2008, с. 12) наголошує на тому, що типаж професійної спрямованості детермінується домінантами стимулів самореалізації чи самоствердження як взаємовиключних. Так, відповідно до позиції науковця, залежно від того, який із них переважає, професійна спрямованість представника автомобільної чи лікувально-медичної сфери може бути однаковою. У той же час професійна спрямованість двох інженерів з автомобільного транспорту може бути різною. Бо один отримуватиме задоволення від визнання його довколишніми як видатного інженера (тобто визначальним буде аспект здобуття слави), а інший черпатиме задоволення від повноти реалізації того професійного потенціалу, яким він володіє. Крім того, трактуючи спрямованість як визначальний вектор діяльності особистості, Д. Колесов (2008, с. 9), на відміну від інших дослідників даного концепту, категорично заперечує термін «структура спрямованості особистості». Ба більше, автор заперечує й поняття «професійна спрямованість особистості», обстоюючи більш коректний варіант – «професійна спрямованість індивіда», бо для особистості визначальним у даному контексті є не різновид професійної діяльності, а описані вище стимули: самореалізація чи самоствердження. Якщо все ж зіставляти спрямованість особистості та діяльність індивіда, то акцентувати, на думку Д. Колесова (2008, с. 17), варто на тому, у процесі якої

саме діяльності індивід воліє самостверджуватися. Часом індивід починає самостверджуватися за допомогою того, що у нього найкраще вдається. Це є цілком природним і становить основу професіоналізму. Так, у хлопчиків стимулом здобути автомобільно-дорожню спеціальність може бути навіть дитяча прив'язаність до іграшок, пов'язаних із транспортом, що згодом переростає в цілком усвідомлене захоплення даною сферою діяльності та опануванням первинних практичних навичок, набутих ще до безпосередньо фахового навчання (наприклад, часте залучення до ремонту транспортних засобів у сім'ї за наставництва старших). З урахуванням інтересу до такої діяльності, успішності засвоєння базових предметів для вступу та ознайомлення з процесом навчальної діяльності й перспективами працевлаштування це все може стати передумовою вступу на спеціальність, до прикладу, 274 «Автомобільний транспорт» та зумовити також наступну трудову діяльність за обраним фахом.

Вартою уваги є кореляція понять «загальна спрямованість особистості», «професійна спрямованість особистості» та «професійно-педагогічна спрямованість». Є. Нікіреєв (2004, с. 36-44) розуміє професійно-педагогічну спрямованість як різновид загальної спрямованості. Професійно-педагогічна спрямованість має трикомпонентну структуру: 1) практичний (поведінковий) компонент; 2) емоційний (афективний); 3) когнітивний (пізнавальний, оціночний). Я. Васильєв (2016) виокремлює загалом 7 типів цільової спрямованості особистості, серед яких – навчально-професійну, що охоплює цілі, котрі стосуються навчання та роботи. Вона є визначальною для раціональної позиції особистості й для неї властиве домінування престижно-прагматичної мотивації. І. Шупейко, А. Борбот, О. Доморацька, Д. Пархоменко (2008) теж визнають правомірність терміна «професійна спрямованість особистості» й пов'язують його зі ставленням людини до трудової діяльності, що виникає в період опанування професії. Потребу особистості в певному різновиді діяльності трактують як схильність, що передбачає інтерес, симпатію до певного виду професії, задоволення від виконуваної роботи. Зовнішня схильність людини проявляється в тривалому та стійкому прагненні до певного виду діяльності, успішності її виконання, вияві стійкого інтересу до певної галузі знань, прагненні постійно накопичувати ці знання. Це все вкладається у поняття «професійної спрямованості», яке, порівняно зі схильністю, вирізняється саме стійкістю проявів, а не їх темпоральним, епізодичним характером. Даної наукової позиції дотримано й у нашій розвідці.

Мета статті полягає в дослідженні концепту спрямованості як інтегрованого показника цінності професійної орієнтації здобувачів автомобільно-дорожніх спеціальностей.

Методологія дослідження

Відповідно до реалізації мети даної розвідки було залучено такі наукові методи, як:

- метод спостереження (вивчення професійних освітніх програм здобувачів автомобільно-дорожньої галузі);
- опису (під час огляду літератури з теми, описування змістових характеристик психолого-педагогічного концепту спрямованості);
- комплексного аналізу (аналіз нещодавніх наукових досліджень, що висвітлюють питання спрямованості та, зокрема, питання професійної спрямованості);
- функціональний метод (при визначенні функцій спрямованості в структурі професійного самовизначення особистості та, відповідно, функцій професійної спрямованості у структурі особистості);
- метод порівняння (зіставлення, порівняння різних підходів до характеристики професійної спрямованості, порівняння освітніх програм автомобільно-дорожніх спеціальностей);
- метод системного аналізу (установлення структурних зв'язків між елементами професійної спрямованості);
- метод узагальнення (формування висновків із дослідження, визначення перспектив подальших дослідень із теми професійної спрямованості);
- метод абстракції (розкриття його внутрішніх, суттєвих, сталих і загальних зв'язків у концептуальній парадигмі професійної спрямованості представників автомобільно-дорожніх спеціальностей).

Основна частина

Професійно-педагогічна спрямованість особистості в контексті даного дослідження виражається позитивним ставленням до професії автомобільно-дорожньої ніші, схильністю й інтересом до неї, бажанням вдосконалити свою підготовку, задовольняти матеріальні та духовні потреби, займаючись працею у сфері свого фаху. Професійна спрямованість передбачає розуміння й внутрішнє прийняття цілей і завдань професійної діяльності, осягнення й можливість реалізації інтересів, ідеалів, установок, переконань, поглядів, що асоціюються з автомобільно-дорожньою сферою та регламентуються освітньо-професійними програмами й посадовими обов'язками вказаної галузі.

Відповідно до класифікатора Є. Клімова, представники автомобільно-дорожньої сфери належать до професійного типу «людина-техніка» з диференціацією класів залежно від основних професійних цілей:

- гностичні (розпізнати, визначити) – наприклад, автоексперт, інспектор дорожнього руху тощо;

– перетворювальні (обробити, обслужити) – наприклад, майстер з ремонту автомобілів, механік з випуску автомобілів;

– винахідницькі (винайти, придумати) – наприклад, головний інженер АТП, інженер з безпеки руху, інженер-діагност, працівник науково-дослідних інституцій і лабораторій на автотранспортних та автосервісних підприємствах.

Критеріями сформованості професійно-педагогічної орієнтації особистості майбутнього інженера-педагога автомобільно-дорожньої галузі, їхньої інтеграції в цілісний концепт професійної спрямованості є:

– мотиви професійного самовизначення, активність у здобутті фаху інженера-педагога автомобільно-дорожньої галузі (015.20 «Професійна освіта. Транспорт за відповідною освітньою програмою»);

– загальну спрямованість навчальної діяльності (свідоме ставлення до опанування необхідних теоретико-практичних знань з кола дисциплін, що входять до освітньо-професійних програм спеціальності «Професійне освіта. Експлуатація і ремонт міського та автомобільного транспорту»);

– інтерес до знань з галузі професійної педагогіки та автомобільно-дорожнього функціонування (опанування широкого спектру спеціальних нормативних та вибіркового навчальних дисциплін від курсу «Вступу до фаху», «Вікова та педагогічна психологія», «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання»);

– специфіка свідомої та самоусвідомленої професійно-педагогічної орієнтації (критичне ставлення до власних професійно-особистісних якостей, чітке усвідомлення професійних вимог до спеціаліста автомобільно-дорожньої сфери та вміння зіставити їх зі своїми власними, свідомо визначивши рівень сформованості себе в професійному плані та адекватно намітивши шляхи професійного саморозвитку);

– прояв стилю ділового спілкування як поведінкового компоненту професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього інженера-педагога автомобільно-дорожньої ніші (віртуозне володіння спеціальною професійною лексикою, термінологічною базою, розуміння актуальних тенденцій розвитку як автомобільно-дорожньої сфери, так й педагогічної складової й рефлексія щодо проблемного кола питань, творчо-наукове професійне мислення й актуалізація його в діяльнісній складовій особистості здобувача).

Визначення основних компонентів професійно-педагогічної орієнтації особистості дає змогу визначити також якості професійної спрямованості особистості (на основі Шупейко та ін., 2008):

– рівень спрямованості (суспільна значимість спрямованості особистості);

– широта спрямованості (коло інтересів особистості, де стрижневим виступає коло професійних інтересів, що визначають професійну діяльність особистості);

– інтенсивність спрямованості (діапазон емоційних маркерів: від нечітких потягів до усвідомлених бажань та активних прагнень і глибоких переконань);

– стійкість спрямованості (тривалість та незмінність упродовж життя – залежить від вольових характеристик особистості: наполегливості, цілеспрямованості);

– діяльнісна складова спрямованості (активність у реалізації інтенцій спрямованості).

При обробці, перетворенні, переміщенні або оцінці технічних об'єктів автомобільно-дорожньої сфери від працівника потрібні точність, визначеність дій. Оскільки винаходи технічних об'єктів завжди пов'язані з досягненнями людини у світі техніки, у тому числі автомобільної, відкриває особливо широкі можливості для професійного новаторства, технічної творчості. Поряд з творчим підходом до справи в області техніки від людини потрібна висока виконавська дисципліна. Ці якості є визначальними, фундаментальними у структурі професійної спрямованості спеціалістів чи здобувачів автомобільно-дорожньої ніші.

Діапазон формування професійної спрямованості особистості включає шлях професійного самовизначення, що охоплює хронологічні межі від періоду навчання індивіда в школі до початку безпосереднього виконання професійних обов'язків (Синякова, 2014). Явище професійного самовизначення включає три основні етапи:

– первинний вибір професії (для нього властиві диференційовані уявлення про спектр професій, ситуативні уявлення про внутрішні ресурси, що необхідні для певної діяльності, нестійкість професійних намірів; через відносно ідеалізовані й абстрактні уявлення про обрану професію на даному етапі в особистості ще не виникає запитань про конкретний зміст майбутньої фахової діяльності та умови праці);

– формувальний (намічення особистісних професійних інтенцій, первинне орієнтування в різних сферах праці);

– професійне навчання (теоретичне й практичне освоєння обраної професії в закладі професійно-технічної, передфахової чи вищої освіти);

– завершальний етап (самореалізація особистості в парадигмі обраної професії та здобутої за час формального навчання кваліфікації, пов'язана з реалізацією або дисонансом професійних очікувань).

3 етапів становлення професійного самовизначення стає зрозумілим наше бачення формування професійної спрямованості як динамічного, а не статичного процесу. За характером він не є однорідним і залежно від особистості та її конкретно-життєвих обставин може бути:

1) висхідним (наростальним);

2) хвилеподібним (з періодами активізації та стагнації);

3) деградаційним (у разі розвитку процесів та внутрішньоособистісних установок, котрі призводять до професійного-педагогічного вигорання й можуть завершитись розчаруванням у професійній діяльності з подальшою зміною сфери трудової активності).

Випадки регресу професійної спрямованості особистості (наприклад, під впливом несподіваних труднощів у навчанні) призводять до слабшання ділових профорієнтаційних мотивів. На початкових курсах навчання типовим є сумнів у правильності вибору професії (Спиридонова, 2015, с. 42). Утім, якщо професійна спрямованість особистості загалом є цілісною та достатньо сформованою, періоди регресу матимуть епізодичний характер та не становитимуть загрози щодо зміни професійних інтенцій.

Як для ініціювання процесу професійно-педагогічної орієнтації особистості, так і для підтримки інтересу здобувачів до обраного фаху існують схеми стимуляції. Необхідно формувати професійну спрямованість у студентів через зміцнення в них позитивного ставлення до майбутньої професії автомобіліста-дорожника, інтересу, схильності й здібності до неї, прагнення удосконалити свою кваліфікацію після закінчення періоду формальної освіти (установка на навчання впродовж життя). Стрижневим фактором у формуванні професійної спрямованості є все ж свідомий вибір професії та навчального закладу для здобуття відповідної кваліфікації. Наразі це є справжньою проблемою, адже первинна профорієнтаційна «незрілість» призводить до того, що в контексті сьогодення близько 40% людей змінюють професію вже протягом двох років після закінчення навчання, а загалом орієнтовно 80% населення працює не за здобутим фахом (Спиридонова, 2015, с. 40).

Стійкість спрямованості тісно пов'язана з отриманням задоволення на всіх етапах процесу професійно-педагогічної орієнтації. У такому випадку акцентувати слід не лише на віддалених професійних цілях, які для соціально незрілої особистості можуть видаватись ефемерними, непереконливими чи занадто трудомісткими, але й на успіхові особистості в процесі активного здобуття фахової кваліфікації. Так, американський психолог та новатор у сфері педагогіки ХХ століття Б. Скіннер наголошував, що віддалені перспективи навчальних досягнень та набуття професійних компетенцій недостатнім чином стимулюють до навчальної діяльності, особливо якщо взяти до уваги незрілість психіки та недовершеність свідомого керування психічними процесами на етапі особистісного становлення. У такому випадку скіннерівськими «підкріпленнями» в прагненні здобувати обраний фах будуть: 1) заохочення успіхів здобувачів, динамічна, а не статична оцінка результатів навчально-професійної діяльності (орієнтація на прогрес, а не на вже наявний рівень); 2) робота викладацьких колективів вишів для створення позитивного іміджу професії; 3) налагоджена робота між вишами та безпосередньо практичними сферами застосування вмінь

автомобільно-дорожньої ніші; 4) навчально-виробнича практика як кульмінаційний момент у вишівській підготовці, який багато в чому є визначальним щодо усвідомлення коректності наявної професійно-педагогічної орієнтації та її цілісності, що проявляється в стійкій установці професійної спрямованості особистості здобувача. Чимале значення має також залучення здобувачів до наукової діяльності, діяльності конструкторських бюро, виконання здобувачами прикладних дипломних проєктів (5), перспектива раннього працевлаштування (наприклад, за договорами на останніх курсах навчання) (6), приклад успішних випускників (7), ситуація на ринку праці (8) тощо. Загалом ситуація, що склалась станом на сьогодні дає змогу констатувати, що в цілому у ЗВО України поки що належним чином не проводиться цілеспрямована робота з виховання зацікавленого ставлення до обраної спеціальності. Отже, не заповнюються прогалини довишівської профорієнтації, котра є лише початковим етапом у формуванні професійної спрямованості особистості (Спиридонова, 2015, с.41).

Завершальний етап професійного самовизначення особистості позначений стійкістю та сформованістю профорієнтаційних характеристик, результатом чого є інтегральна, наскрізна професійна спрямованість, що підтримується не тільки механізмами свідомого керування, але й призводить до адаптації базових пізнавальних психічних процесів професійним цілям. В особистості з професійною спрямованістю виробляється певна організація роботи пам'яті, пристосована до особливостей трудової діяльності, професійно детерміновані увага, уява, мислення (Рубинштейн, 2002, с. 366). Вони нерозривно пов'язані з набуттям спеціальних фахових компетенцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Результати дають змогу констатувати, що спрямованість є інтегрованим показником складного процесу професійно-педагогічної орієнтації особистості, зокрема й здобувачів автомобільно-дорожніх спеціальностей. Професійна спрямованість є маркером цілісності зрілої особистості, що пов'язані з особистісним прагненням до самореалізації та самоствердження. Професійна спрямованість здатна наскрізно міняти особистість людини, адаптувати її до фахової діяльності, підпорядковувати механізми свідомого регулювання та навіть фундаментальні пізнавальні психічні процеси вимогам професії.

З реалізованістю та цілісністю професійної спрямованості особистості пов'язане поняття акмеологічного піку професіоналізму як такого стану індивідуума, за якого досягається найвищий результат його діяльності, так званий зоряний час. Процес руху до цього стану починається з первинних етапів професійно-педагогічної орієнтації особистості, котрі запускають механізми усвідомленого, вольового прагнення до набуття кваліфікацій та компетенцій обраного фаху.

У розвідці зачеплено питання недостатньої стимуляції професійно-педагогічної орієнтації особистості для раннього формування професійної спрямованості. Брак діяльності вишів та дотичних інституцій у даному напрямку призводять до нездорової ситуації на ринку праці, коли низький відсоток випускників працює за здобутою спеціальністю. Тому подальші розвідки теоретичного та експериментального характеру в заданому ключі можуть стосуватись прикладних питань професійно-педагогічної орієнтації на всіх етапах її формування (від первинного до завершального з установкою на «навчання впродовж життя» як показника стійкості та еволюційності професійної спрямованості особистості). Зокрема, у сфері підготовки спеціалістів автомобільно-дорожньої сфери.

Література

Васильев, Я. В. (2016). Целевая направленность личности: характеристика целей и жизненных циклов. *Studia Humanitatis. Международный электронный научный журнал*, 4.

Колесов, Д. В. (2008). Направленность личности. *Развитие личности*, 4, 8-21.

Никиреев, Е. М. (2004). *Направленность личности и методы ее исследования*. Москва: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: НПО МОДЭК.

Рубинштейн, С. Л. (2002). *Основы общей психологии*. Санкт-Петербург: Питер.

Семенов, О. С. (2015). До питання спрямованості особистості. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. Сер. «Педагогічні науки»*, 1, 109-115.

Синякова, В. Б. (2014). *Професійне самовизначення особистості*. http://kyivobl.man.gov.ua/zakhody/Poradi_psihologa/PROFESIJNE_SAMOVIZNACHENNJA_OSOBISTOSTI/

Спиридонова, Е. А. (2015). Формирование профессиональной направленности личности студента как ведущий фактор профессионализма в педагогической деятельности. *Психологическое сопровождение безопасности образовательной среды школы в условиях внедрения новых образовательных и профессиональных стандартов*, 1, 38-42.

Шупейко, И. Г., Борбот, А. Ю., Доморацкая, Е. М., Пархоменко, Д. А. (2008). *Основы психологии и педагогики: практикум для студентов всех специальностей и всех форм обучения*. Минск: БГУИР.

ORIENTATION OF THE PERSONALITY AS AN INTEGRATED INDICATOR OF THE VALUE OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL ORIENTATION OF PERSONALITY

Viktoriia Kuleshova, Doctor of Pedagogical Sciences, Head of the Department, Department of Educational Technologies and Occupational Health, Educational-Scientific Professional-Pedagogical Institute Ukrainian Engineering Pedagogics, Bakhmut, Ukraine; vika12rada@gmail.com

Nadiia Razumovska, Senior Lecturer, Department of Philosophy and Professional Training, Transport Systems Faculty, Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv, Ukraine; razum.nadia@gmail.com

Abstract. *Professional and pedagogical orientation of the personality is associated with the understanding of the profession and self-understanding in the context of the projected professional activity. The defining place in the structure of professional orientation of the individual is occupied by the concept of professional orientation. That is why one of the key aspects of a person's orientation is professional orientation. The relevance of the topic of this study is related to the problems of professional self-determination of modern youth and is the need to stimulate a conscious attitude of young people to their profession and improve the quality of professional performance. Research methods: method of observation, description, complex analysis, functional method, method of comparison, method of system analysis, method of generalization, method of abstraction. Research results. Professional orientation is possible only if the individual has a conscious attitude to his profession and involves not only the involvement of innate tendencies to professional realization, but much more consistent conscious attitude to the formation and continuous development, improvement of their professional personality. The professional and pedagogical orientation of the individual in the context of this study is expressed by a positive attitude to the profession of road niche, inclination and interest in it, the desire to improve training, meet material and spiritual needs, working in the professional field. Professional orientation involves understanding and internal acceptance of goals and objectives of professional activity, comprehension and the possibility of realization of interests, ideals, attitudes, beliefs, views associated with the road sector and regulated by educational and professional programs and job responsibilities in this field. The main professional goals of the representatives of the road sector as carriers of the professional type "man-technician" are determined in the work. They determine the nature of the professional orientation of automobile and road specialists. The criteria*

of formation of professional and pedagogical orientation of the personality of the future worker of the automobile and road sphere are singled out. The qualities of professional orientation of the personality are determined. Attention is also focused on the related issue of stages of professional self-determination. Emphasis is placed on the dynamic nature of the process of forming a professional orientation. Discussion. Both to initiate the process of professional and pedagogical orientation of the individual, and to maintain the interest of applicants in the chosen profession, there are incentive schemes. Sustainability is closely linked to satisfaction at all stages of the career guidance process. In this case, the emphasis should be not only on distant professional goals, which for a socially immature person may seem ephemeral, unconvincing or too time-consuming, but also on the own success of personality in the active process of obtaining professional qualifications. The current situation allows us to state that in general in the educational establishments of Ukraine is not yet properly carried out purposeful work on the education of an interested attitude to the chosen specialty. Thus, the gaps in pre-career guidance, which is only the initial stage in the formation of the professional orientation of the individual, are not filled. Conclusions. The final stage of professional self-determination is marked by the stability and formation of career guidance characteristics, resulting in an integrated, cross-cutting professional orientation, supported not only by mechanisms of conscious management, but also adaptation of basic cognitive mental processes to professional goals. Orientation is an integrated indicator of a complex process of professional and pedagogical orientation of the individual, including applicants for automobile and road specialties. Professional orientation is a marker of the integrity of a mature personality, which is associated with a personal desire for self-realization and self-affirmation. The concept of the acmeological peak of professionalism is connected with the realization and integrity of the professional orientation of the individual.

Key words: orientation; professional-pedagogical orientation; maturity of personality; automobile and road branch.

References

- Kolesov, D. V. (2008). Personality orientation. *Personality Development*, 4, 8-21. [In Russian]
- Nikireev, E. M. (2004). *Orientation of personality and methods of its research*. Moscow: Publishing House of the Moscow Psychological and Social Institute; Voronezh: NPO MODEK. [In Russian]
- Rubinstein, S. L. (2002). *Fundamentals of general psychology*. St. Petersburg: Peter. [In Russian]
- Semenov, O. S. (2015). On the question of personality orientation. *Scientific Bulletin of Lesia Ukrainka Eastern European National University. Pedagogical Sciences*, 1, 109-115. [In Ukrainian]

Shupeiko, I. G., Borbot, A. Yu., Domoratskaya, E. M., Parkhomenko, D. A. (2008). *Fundamentals of psychology and pedagogy: a workshop for students of all specialties and all forms of education*. Minsk: BGUIR. [In Russian]

Sinyakova, V. B. (2014). *Professional self-determination of personality*. http://kyivobl.man.gov.ua/zakhody/Poradi_psihologa/PROFESIJNE_SAMOVIZNACHENNJA_OSOBISTOSTI/ [In Ukrainian]

Spiridonova, E. A. (2015). Formation of professional orientation of the student's personality as a leading factor of professionalism in pedagogical activity. Psychological support of safety of educational environment of school in the conditions of introduction of new educational and professional standards, 1, 38-42. [In Russian]

Vasiliev, Ya. V. (2016). Target orientation of the personality: characteristics of goals and life cycles. *Humanities Study. International Electronic Scientific Journal*, 4. [In Russian]